

Міністерство освіти і науки України
Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»

Навчально-науковий інститут гуманітарних і соціальних наук
Кафедра цивільного, господарського та екологічного права

Вибіркова навчальна дисципліна:
Інвестиційне право

Тема 3. Корпоративна форма інвестування

професор кафедри ЦГЕП

Лектор:

доктор юридичних наук, професор Чабаненко М.М.

Розробники: Чабаненко М.М.

Для студентів напрямів підготовки:

Доступне для завантаження на сайті кафедри:

для магістрів спеціальності 081 «Право»

<https://do.nmu.org.ua/course/view.php?id=6875>

План

1. Поняття, форми та види корпоративного інвестування.
2. Основні засади використання корпоративного інвестування.
3. Особливості використання окремих форм корпоративного інвестування.

Література:

1. Мілаш В. С. Господарське право : навч. посіб. для підгот. до іспитів / В. С. Мілаш. 7-ме вид., змін. – Харків : Право, 2021. 402 с.
2. Господарське право : навчально-методичний посібник (для студентів денної та заочної форми навчання) / Подцерковний О. П., Добровольська В. В., Зятіна Д. В., Будурова Г. М. Одеса, 2021. 166 с. URL: Господарське право (Загальна частина) : підручник / за ред. В.С. Щербини, В. В. Резнікової. Київ : Видавництво Ліра-К, 2023. 588 с.
3. Інвестиційне право : навч. посіб. у схемах і табл. / Л. В. Крупа. – Харків : Право, 2021. – 58 с.
4. Конспект лекцій «інвестиційне право» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОПП «Менеджмент» спеціальності 073 «Менеджмент» денної форми здобуття вищої освіти. Миколаїв. 2022. 83 с.
5. Лактіонова О. А. Навчальний посібник з дисципліни «Інвестування» / О. А. Лактіонова. Донецький національний університет імені Василя Стуса – Вінниця: «» 2019. 256 с.
6. Конституція України від 28 червня 1996 р. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
7. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. Ст. 144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
8. Про інвестиційну діяльність. Закон України від 18 вересня 1991 року № 1560-ХІІ. Відомості Верховної Ради. 1991. № 47. ст.646. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text>
9. Про режим іноземного інвестування. Закон України від 19 березня 1996 року № 93/96-ВР. Відомості Верховної Ради. 1996. № 19. ст.80. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93/96-%D0%B2%D1%80#Text>

ВСТУП

Корпоративна форма може використовуватися інвестором без поєднання з договірною формою, якщо йдеться про створення унітарного підприємства, філії, представництва чи іншого відокремленого підрозділу, а також товариства однієї особи (акціонерного, товариства з обмеженою відповідальністю, товариства з додатковою відповідальністю).

Крім того, корпоративна форма може поєднуватися з договірною у разі інвестування в організацію традиційно корпоративного типу (з двома і більше засновниками/учасниками) - як шляхом заснування (що передбачає укладення засновницького договору або договору про створення ГО), так і шляхом участі в діючій організації (що забезпечується укладенням відповідного договору:

- купівлі- продажу акцій;
- купівлі частки, що відчужується учасником товариства відповідно до установчого документа останнього;
- сплати вкладу замість частки, яку товариство сплатило вибулому учаснику;
- сплати вкладу на розмір збільшення статутного капіталу товариства у разі прийняття останнім рішення про залучення інвестора як нового учасника товариства та ін)

1. Поняття, форми та види корпоративного інвестування

Переваги корпоративного інвестування, досить значні й полягають у можливості:

-вибору:

(а) організаційно-правових форм (організації унітарного чи корпоративного типу),

(б) партнерів (у разі обрання організації традиційно корпоративного типу) або без них (при інвестуванні в унітарні організації чи товариство однієї особи в процесі їх заснування),

(в) характеру діяльності (безпосереднє здійснення господарської діяльності або її координація, управління інвестуванням),

(г) сфер інвестування (банківська діяльність, страхування, спільне інвестування тощо);

-відокремлення майна інвестора від майна організації, в яку він інвестує кошти/майно, шляхом її створення та/або участі;

-відокремлення (за окремими винятками) відповідальності інвестора за власними зобов'язаннями від відповідальності створеної ним організації (організації, в яку він вклав інвестиції) за зобов'язаннями такої організації;

-інвестування в ті сфери господарської діяльності, суб'єктом яких може бути лише організація (індивідуальне підприємництво виключається): банківська, страхова діяльність, спільне інвестування, професійна діяльність на ринку цінних паперів/фондовому ринку, ломбардні операції, біржова діяльність та ін.;

-залучення коштів інших осіб від випуску емісійних цінних паперів (облігацій підприємств, акцій додатковий емісій - акціонерним товариством).

Корпоративне інвестування може здійснюватися з використанням різних організаційно-правових форм: унітарного підприємства (в т.ч. дочірнього чи корпоративного підприємства холдингової компанії), господарського товариства, кооперативу, господарського об'єднання, відокремленого підрозділу (в т.ч. філії, представництва).

Крім того, використання корпоративного інвестування може відрізнятися залежно від основного (виключного) виду діяльності організації, в яку інвестуються кошти (майно), і відповідно - спеціальних вимог законодавства щодо суб'єктів таких видів діяльності, як:

- банківська (банк);
- страхування (страхова компанія);
- спільне інвестування (інститут спільного інвестування);
- інноваційна (інноваційне підприємство);
- професійна діяльність на фондовому ринку та ін.

Іноземне інвестування часто-густо здійснюється у формі підприємства з іноземними інвестиціями (в т.ч. іноземного підприємства).

2. Основні засади використання корпоративного інвестування

Прийнявши рішення про корпоративне інвестування, інвестор має оцінити переваги та недоліки певного виду господарської організації, що має використовуватися в процесі інвестування. Разом з тим усім господарським організаціям притаманні спільні ознаки, а саме:

- безпосереднє здійснення господарської діяльності (виробництво продукції, виконання робіт, надання послуг), що є предметом діяльності індивідуальних підприємців, підприємств різних організаційно-правових форм, виробничих кооперативів, інших господарських організацій основної ланки економіки, або керівництво господарською діяльністю, що притаманно власникам майна підприємств, господарським об'єднанням, головному підприємству промислово-фінансової групи, холдинговим компаніям та ін.;

- створення (набуття статусу суб'єкта господарських відносин) у встановленому законом порядку, хоча порядок створення для різних суб'єктів господарських відносин різний - залежно від виду (суб'єкт господарювання чи організація господарського керівництва), організаційно-правової форми (унітарне підприємство, господарське товариство, виробничий кооператив), основного або виключного виду діяльності (банк, страхова компанія, фондова біржа та інші види професійних учасників фондового ринку, інвестиційний фонд та ін.):

- наявність майна, необхідного для здійснення обраної суб'єктом або покладеної на нього господарської діяльності чи керівництва такою діяльністю;

таке майно може закріплюватися за суб'єктами господарських відносин на різних правових титулах:

1) одному з основних, поєднання яких зазвичай не допускається: праві власності (господарські товариства, виробничі кооперативи), праві господарського відання (комерційні унітарні підприємства будь-яких форм власності), праві оперативного управління (некомерційні унітарні підприємства будь-яких форм власності, в т.ч. казенне підприємство) та

2) додаткових: праві користування та/або праві довірчого управління на підставі відповідних договорів (можуть застосовуватися з будь-яким з названих правових титулів);

- наявність господарської правосуб'єктності, тобто визнаної державою за певним суб'єктом господарювання можливості бути суб'єктом прав (мати і здійснювати господарські права та обов'язки, відповідати за їх належне виконання і мати юридичну можливість захищати свої права та законні інтереси від можливих порушень);

- обсяг господарської правосуб'єктності господарських організацій фіксується в законі та в їх установчих документах і залежить від низки чинників (зокрема, від правового титулу майна, виду та характеру діяльності, форми власності, на базі якої функціонує така організація).

Обираючи корпоративну форму інвестування, інвестор має керуватися тим соціально-економічним ефектом, якого він планує досягти в процесі інвестування (отримання прибутку, задоволення власних виробничих та інших потреб чи забезпечення координації інвестування щодо групи об'єктів чи за участю кількох партнерів-інвесторів).

Обираючи корпоративну форму інвестування, інвестор має враховувати і можливості щодо припинення інвестування.

Це може відбуватися шляхом:

- виходу з господарської організації, для чого можуть бути застосовані різні процедури залежно від організаційно-правової форми (в акціонерному товаристві - продаж усіх акцій, що належать інвестору; в інших видах господарських товариств - відчуження частки іншому учаснику або третій особі, якщо це не заборонено установчим документом товариства, чи виходу з товариства з отриманням інвестором грошового еквівалента своєї частки;
- в унітарному підприємстві - продаж цілісного майнового комплексу підприємства;
- у кооперативі - вихід з кооперативу з отриманням вартості паю/загальної частки члена кооперативу в майні останнього);
- порядок виходу з господарської організації певного виду (організаційно-правової форми) регулюється відповідними положеннями ГК, ЦК, спеціальними законами про певний вид організації (господарське товариство, кооператив, фермерське господарство, колективне сільськогосподарське підприємство, кредитну спілку, господарське об'єднання та ін.);
- припинення господарської організації, що використовується для корпоративного інвестування;
- основні засади припинення діяльності суб'єктів господарювання визначаються Господарським кодексом України (статті 59-61), Цивільним кодексом (статті 104-112), а спеціальні - відповідними положеннями ЦК (щодо господарських товариств та виробничих кооперативів), законами, що визначають особливості правового статусу суб'єктів господарювання певної 60 організаційно-правової форми та/або зі спеціальним (виключним) видом діяльності.

Основні засади, закріплені в ГК України, передбачають:

- форми припинення (реорганізація шляхом злиття, приєднання, поділу, перетворення чи ліквідація);

- підстави припинення діяльності, відповідно до яких розрізняють: добровільне припинення - ліквідацію чи реорганізацію (за рішенням власника чи уповноваженого ним органу або вищого органу управління суб'єкта господарювання, яким зазвичай є загальні збори учасників (акціонерів, членів кооперативу), у зв'язку із закінченням строку, на який створювався суб'єкт господарювання, чи у разі досягнення мети, заради якої його було створено) та примусове припинення (за рішенням антимонопольних органів чи суду в передбачених законом випадках, у т. ч. у разі визнання суб'єкта господарювання в установленому порядку банкрутом, крім випадків, передбачених законом; у разі скасування його державної реєстрації у передбачених законом випадках);

- принцип публічності прийняття рішення про припинення діяльності суб'єкта господарювання: комісія з припинення юридичної особи (а) поміщає в друкованих засобах масової інформації, в яких публікуються відомості про державну реєстрацію юридичної особи, що припиняється, повідомлення про припинення юридичної особи та про порядок і строк заявлення кредитором вимог до неї (цей строк не може становити менше двох місяців з дня публікації повідомлення про припинення юридичної особи), (б) вживає всіх можливих заходів щодо виявлення кредиторів, (в) письмово повідомляє їх про припинення юридичної особи (ст. 105 ЦК);

-форми захисту інтересів кредиторів (щодо реорганізації - визначення правонаступників суб'єкта господарювання, який припиняє свою діяльність у результаті реорганізації, а також закріплена в ст. 107 ЦК можливість для кредиторів юридичної особи, що припиняється в результаті реорганізації, вимагати від неї припинення або дострокового виконання зобов'язання);

щодо ліквідації - встановлення порядку ліквідації та задоволення вимог кредиторів 61 (задоволення претензій кредиторів з майна суб'єкта господарювання, що ліквідується); повернення майна, що залишилося після задоволення претензій кредиторів, його власникові (учасникам суб'єкта господарювання, що ліквідується).

Стаття 112 ЦК більш ґрунтовно регулює питання задоволення вимог кредиторів, встановлюючи черговість (чотири черги). Спеціальні порядки черговості встановлюються Кодексом з процедур банкрутства; З.У. «Про інститути спільного інвестування».

3. Особливості використання окремих форм корпоративного інвестування

Корпоративне інвестування найчастіше здійснюється з використанням форми підприємства - як унітарного, так і корпоративного типу.

Правове становище підприємств визначається Господарським кодексом України. У Цивільному кодексі поняття підприємства дається в главі 12 «Загальні положення про об'єкти цивільних прав», а в ст. 191 підприємство визначається як єдиний майновий комплекс, що використовується для здійснення підприємницької діяльності, і як такий є сукупністю нерухомих і рухомих речей, майнових та інших прав, а також може бути в цілому чи в частині об'єктом купівлі-продажу, застави, оренди та інших правочинів.

На відміну від Цивільного кодексу, Господарський кодекс (статті 62-72) визначає підприємство самостійним суб'єктом господарювання, якому притаманні такі риси:

- належність до основної ланки економіки;
- безпосереднє здійснення виробничої, науково-дослідницької, комерційної діяльності та іншої господарської діяльності - як комерційної (підприємницької), так і некомерційної;
- можливість функціонування на будь-якій формі власності: державній (державні та казенні підприємства), комунальній (комунальні підприємства), колективній (підприємства у формі виробничих кооперативів, господарських товариств, колективних підприємств), приватній (приватні підприємства);

- установчий документ - зазвичай статут, якщо інше не встановлено законом (так, для підприємств, що діють у формі повного чи командитного товариства, установчим документом є засновницький договір - ч. 1 ст. ГК 82);

- функціонування на базі відокремленого майна, що знаходить вираз у наявності самотійного балансу та рахунку в банку; це майно може бути закріплено за підприємством на праві власності (підприємства у формі господарських товариств і виробничих кооперативів, приватне підприємство, якщо засновник (власник майна) сам (без найманого керівника) управляє цим підприємством), праві господарського відання (унітарні комерційні підприємства будь-якої форми власності), праві оперативного управління (казенні підприємства, а також інші унітарні - зазвичай некомерційні - підприємства, якщо власник для закріплення за останніми майна обирає цей правовий титул), праві користування (може застосовуватися як додатковий правовий титул до одного з вищеназваних, як це має місце, наприклад, в орендному підприємстві);

- наявність господарської правосуб'єктності, в тому числі статусу юридичної особи з одночасною заборонаю мати у своєму складі інших юридичних осіб; підприємство може складатися з виробничих структурних підрозділів (виробництв, цехів, відділень, дільниць, бригад, бюро, лабораторій тощо), функціональних структурних підрозділів апарату управління (управлінь, відділів, бюро, служб тощо), а також мати філії, представництва, інші відокремлені підрозділи;

- індивідуалізація підприємства як самостійного суб'єкта господарювання забезпечується наявністю у нього власного найменування (фірмової назви), що відображається в його вихідних документах, печатці; як платник податку підприємство повинно мати ідентифікаційний код;

- порядок управління підприємством залежить від типу підприємства - унітарного (управління здійснюється одноособовим керівником, що призначається власником майна підприємства) чи корпоративного типу (управління здійснюється за допомогою створених учасниками органів: збори учасників, виконавчий та контрольний органи);

- ступінь самостійності підприємства (обсяг його прав та обов'язків) залежить від правового титулу майна підприємства: (а) підприємства - власники майна; (б) підприємства - невластники

ВИСНОВОК

Поділ підприємств на унітарні та корпоративні (частини 3-5 ст. 63 ГК України) здійснюється за сукупністю критеріїв (залежно від способу утворення/заснування, формування статутного фонду та порядку управління підприємством);

-корпоративне підприємство утворюється, як правило, двома або більше засновниками за їх спільним рішенням (договором), діє на основі об'єднання майна та/або підприємницької чи трудової діяльності засновників (учасників), їх спільного управління справами, (у тому числі через органи, що ними створюються), участі засновників (учасників) у розподілі доходів та ризиків підприємства;

-унітарне підприємство створюється одним засновником, який виділяє необхідне для того майно, формує відповідно до закону статутний фонд, не поділений на частки (паї), затверджує статут, розподіляє доходи, безпосередньо або через керівника, який ним призначається, керує підприємством і формує його трудовий колектив на засадах трудового найму, вирішує питання реорганізації та ліквідації підприємства.

Підприємства, що використовують закріплене за ними майно на праві господарського відання чи оперативного управління, є залежними від власника майна (засновника) підприємства. Проте й підприємства-власники, попри наявність у них майна на праві власності, можуть опинитися в організаційній та/або економічній залежності від іншого суб'єкта.

ТЕМА 3. КОРПОРАТИВНА ФОРМА ІНВЕСТУВАННЯ.

План

1. Поняття, форми та види корпоративного інвестування
2. Основні засади використання корпоративного інвестування
3. Особливості використання окремих форм корпоративного інвестування:
 - 3.1 Підприємство
 - 3.2 Господарське товариство
 - 3.3 Кооператив
 - 3.4 Відокремлений підрозділ господарської організації
 - 3.5 Господарські об'єднання
 - 3.6 Промислово – фінансова група

Ключові слова та поняття: інвестиція, цінність, інтелектуальна цінність, підприємницька діяльність, прибуток, соціальний ефект, інвестиційна діяльність, об'єкти інвестиційної діяльності суб'єкти інвестиційної діяльності, інвестори, учасники інвестиційної діяльності, іноземні інвестори, іноземні інвестиції, інвестиційний процес, інвестиційний ринок, суб'єкти інвестиційної діяльності, інвестиційний проект, інвестиційний комплекс, макроекономічні чинники інвестиційної діяльності, юридичне забезпечення інвестиційної діяльності, капіталовкладення, інноваційна діяльність, інвестування в обігові кошти.